

Από τα συνθήματα στην ωριμότητα

Αφιέρωμα / 1821-2021: Ανάσταση του Γένους / Ιστορία

Ηλίας Λιαμής, Σύμβουλος Ενότητας Πολιτισμού

(Με αφορμή την ολοκλήρωση της έκδοσης των πρακτικών των δέκα Διεθνών Επιστημονικών Συνεδρίων για την Ελληνική Επανάσταση, που διοργάνωσε η Εκκλησία της Ελλάδος από το 2012)

«Σου στέλνω χαιρετίσματα
με δυο μικρά πουλιά
λιγότερα συνθήματα
και πιο πολλή δουλειά»
(Μιχάλης Μπουρμπούλης)

Τα ιστορικά συνθήματα και οι αφορισμοί είναι τέχνη. Επιδιώκουν με απλό, επιγραμματικό τρόπο να συμπυκνώσουν αλήθειες και συμπεράσματα και να τα καταστήσουν εύπεπτα προς ένα ακροατήριο που δεν έχει χρόνο, δυνάμεις ή και διάθεση να εμβαθύνει σε όλο το μήκος και το πλάτος των ιστορικών γεγονότων.

Τα συνθήματα και οι αφορισμοί προσφέρουν μεγάλη υπηρεσία σε έναν άνθρωπο ή και σε έναν λαό. Διεγείρουν το θυμικό και απλουστεύουν την αλήθεια,

αποτρέποντας την ανάλωση της λογικής στην περιπτωσιολογία και στην πολυπλοκότητα, ακόμη και αντιφατικότητα των ιστορικών συνθηκών.

Η υπεραπλούστευση της ιστορικής αλήθειας μπορεί να είναι γοητευτική, είναι συγχρόνως όμως και ευάλωτη. Ένα ιστορικό σύνθημα ή ένας ιστορικός αφορισμός είναι εκτεθειμένα σε μία αντίθετη υπεραπλουστευμένη άποψη, εκφρασμένη εξίσου συνθηματικά και αφοριστικά.

Τα συνθήματα και οι αφορισμοί αποτελούν ανάγκη ενός ακροατηρίου με δύο βασικά χαρακτηριστικά τα οποία δεν αποκλείεται και να συνυπάρχουν:

Πρώτον, την ανώριμη-εφηβική, θα έλεγε κάνεις, στάση απέναντι στη ζωή η οποία χαρακτηρίζεται από την απολυτότητα του άσπρου - μαύρου, στάση απαραίτητη στην διαδικασία ωρίμανσης ενός ανθρώπου ή ενός λαού αλλά καταστροφική όταν παγιώνεται.

Δεύτερον, την πνευματική και μορφωτική ραθυμία που αποτρέπει τον άνθρωπο ή έναν ολόκληρο λαό να ωριμάζει, να εξελίσσεται και, κυρίως, να συνθέτει.

Η νεοελληνική μας ιστορία, τουλάχιστον από τον 17ο αιώνα μέχρι σήμερα, αποτελεί καμβά αντίθετων απόψεων, αντίρροπων δυνάμεων και απολυτότητας ως προς τις θέσεις ένθεν κακείθεν, κατανοητές ως ένα σημείο, καθώς οι απόλυτες αλήθειες αποτελούσαν μία φυσιολογική αντίδραση στο απόλυτο χάος της

τουρκικής σκλαβιάς. Είναι η εποχή που οι ιδέες της Αναγέννησης μαζί με την οικονομική ανάπτυξη της Δυτικής Ευρώπης αρχίζουν να μετασχηματίζονται σε πολιτική πράξη που κορυφώνεται στη Γαλλική Επανάσταση. Το γεγονός αυτό σηματοδοτεί μία νέα εποχή, όχι μόνο για τον ευρωπαϊκό αλλά τον παγκόσμιο πολιτισμό και, ως νέο, δεν ήταν δυνατόν να αποφύγει την απολυτότητα. Πίσω από το δίπολο «μοναρχία η δημοκρατία», κρύβεται ουσιαστικά το πολύ ευρύτερο «παλιό ή νέο».

Η οξεία αυτή σύγκρουση ήταν επόμενο να φτάσει και στην Ελλάδα, η οποία, σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, έπρεπε να πάρει αποφάσεις καθοριστικές για το μέλλον της. Από τη μία γοητεύεται από τον αέρα της νέας Ευρώπης και από τις απίστευτες δυνατότητες πνευματικής και οικονομικής ανάπτυξης που διανοίγονται, από την άλλη όμως διαισθάνεται την απειλή πως το νέο θα συμπαρασύρει κάθε τι το παραδοσιακό, καθετί που ερχόταν από το ένδοξο παρελθόν που μέχρι τότε λειτουργούσε ως δύναμη διατήρησης μιας εθνικής και πνευματικής συνοχής αλλά και ενός αξιακού κριτηρίου που διαχώριζε τον κατακτητή από τον υπόδουλο.

Ήδη, κατά το ξέσπασμα της Επανάστασης του '21, τα δίπολα ήταν έντονα: Μόνοι μας ή περιμένοντας τους ξένους; Αρχαΐζουσα ή εξελιγμένη ελληνική γλώσσα; Άθρη Ευρώπη ή πιστή Ανατολή; Εξέγερση ή υπομονή;

Τα γεγονότα που ακολούθησαν είναι γνωστά, όσο γνωστή είναι και η απολυτότητα των δίπολων που ακολούθησε (πολιτικοί ή στρατιωτικοί; Αγγλικό ή Γαλλικό ή Ρωσικό κόμμα;), κατάσταση που διαπότισε, για να μην πω «δηλητηρίασε», όλη την ιστορική μας διαδρομή κατά τα τελευταία 200 χρόνια, με διαρκώς νέα, απόλυτα διλήμματα.

Το μεγάλο πρόβλημα με τον συνθηματικό και υπεραπλουστευμένο λόγο και την ενεργοποίηση, κυρίως, του θυμικού, εμπεριέχει το σπέρμα της διχόνοιας. Τα υπεραπλουστευμένα συνθήματα εύκολα δημιουργούν «στρατόπεδα», τα οποία διαγκωνίζονται για την στρατολόγηση περισσότερων οπαδών. Τα «στρατόπεδα» αυτά προσφέρουν αναμφίβολη υπηρεσία: Απαλλάσσουν από τον κόπο της συνθετικής σκέψης και δίνουν διέξοδο στην ανάγκη για ένταξη και συντροφικότητα. Για να το πούμε πιο απλά, ως ελληνικός λαός, από το '21 μέχρι σήμερα, χρησιμοποιήσαμε και υμνήσαμε κατά κόρον τον όρο «πατρίδα», όλα όμως δείχνουν ότι οι δυνάμεις μας έφταναν ως την ένταξη σε πολύ μικρότερες ομάδες-«στρατόπεδα», συγκριτικά με μία πατρίδα που τους χωράει όλους: οικογένεια, κόμμα, τοπική κοινότητα, κοινωνική τάξη... Ως εκεί! Να είναι θέμα ιστορικής ωριμότητας; Να είναι θέμα ιδιοσυγκρασίας; Εναπόκειται στους ιστορικούς και τους ανθρωπολόγους να απαντήσουν στα ερωτήματα αυτά.

Όταν περάσουν οι εορτασμοί για την μεγαλειώδη αυτή επέτειο, θα πρέπει όλοι να πάρουν θέση απέναντι στο πώς οραματίζονται την Ελλάδα του 21ου αιώνα και όχι τόσο την ομάδα, όσο τον τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς που θα επιλέξουν ως μέλη της.

Προσωπικά, πιστεύω πως η ιστορία αυτής της ταλαίπωρης πατρίδας θα στεφανώσει στο τέλος όχι τους ήρωες των βουνών όπως έκανε το '21 αλλά τους ήρωες της συνθετικής σκέψης και του πνευματικού μόχθου, που θα μπολιάσουν την ελληνική κοινωνία με νέα σπέρματα, σπέρματα καταλλαγής, αποδοχής της

διαφορετικής σκέψης και συνείδησης πως όλοι χωράμε σ' αυτήν την πατρίδα. Με άλλα λόγια, «σύγχρονοι ήρωες» θα ονομαστούν εκείνοι που θα γίνουν πρωτοπόροι στη διαμόρφωση μιας νέας, μίας πλατύτερης εθνικής συνείδηση που θα καταστήσει έναν λαό άξιο να έχει πατρίδα. Διότι, προς το παρόν, είμαστε άξιοι για μία οικογενειοκρατία, για ένα κόμμα, για μία ιδεολογία -στο επίπεδο της οποίας συχνά υποβιβάσαμε και την κατεξοχήν συμφιλιοτική πανανθρώπινη ορθόδοξη πίστη μας-, αλλά, όλα δείχνουν πως, για πατρίδα ακόμα ώριμοι δεν είμαστε!

Κάθε ανανεωτική υποστήριξη προς αυτή την κατεύθυνση, την μόνη ελπιδοφόρα, πρέπει να στηριχτεί οπωσδήποτε στην επίγνωση της πολυπλοκότητας της ανθρώπινης ψυχής και, κατά συνέπεια, την πολυπλοκότητα των ιστορικών γεγονότων και συνθηκών. Αυτό σημαίνει πως απαιτούνται ενέργειες που θα συνδυάζουν πνευματικότητα και βαθιά γνώση της ιστορίας. Με αυτό το δεδομένο, η Εκκλησία της Ελλάδος, πέραν όλων των πρωτοβουλιών της για επετειακές εορτές, εθνικές και λατρευτικές εκδηλώσεις, θα πρέπει, κυρίως, να αισθάνεται υπερήφανη για την πραγματοποίηση 10 Διεθνών Συνεδρίων από το 2012 μέχρι και φέτος, που διοργάνωσε η Συνοδική Επιτροπή Πολιτιστικής Ταυτότητας, καθώς και για την έκδοση του δεκάτομου ιστορικού έργου των αντίστοιχων πρακτικών για την Τουρκοκρατία και την Επανάσταση του 1821. Ας μην παραθεωρηθεί το γεγονός πως, η πρωτοβουλία αυτή, εκτεινόμενη σε διάστημα μιας δεκαετίας, αποτελεί, αναμφίβολα, υλοποίηση του πιο φιλόδοξου οράματος μεταξύ των επισήμων φορέων για τους φετινούς επετειακούς εορτασμούς.

Αν κάτι συγκινεί στις σελίδες αυτού του δεκάτομου έργου είναι η καταγραφή ποικίλων απόψεων από κορυφαίους εκπροσώπους του πνεύματος και της επιστήμης, προερχόμενων από διαφορετικούς χώρους αλλά με κοινό τόπο τη νηφάλια αναζήτηση της αλήθειας, την οποία, έμμεσα, όλοι έχουν αποδεχθεί ως την υπέρτατη και ίσως μοναδική δύναμη συνοχής αλλά και αντιμετώπισης του άλογου πάθους και του φατριασμού.

Η έκδοση αυτού του έργου (της οποίας, προς τιμήν του, ανέλαβε το βάρος ο εκδοτικός οίκος ΑΡΧΟΝΤΑΡΙΚΙ) εντάσσει την Εκκλησία στις δυνάμεις εκείνες, που δηλώνουν «παρών» στην προσπάθεια μιας Ελλάδας που δεν αρνείται τις συγκρούσεις και τις αντιφάσεις, οραματίζεται όμως την αρμονική συνύπαρξη των παιδιών της και την στοιχειώδη διαμόρφωση ενός πανελληνίου οράματος. Θα ήταν ευχής έργον, ο εκδοτικός αυτός άθλος να καταστεί κτήμα όλων των Ελλήνων και, μέσω της Εκκλησίας, να προωθηθεί προς όλες τις δημόσιες βιβλιοθήκες και προς ιστορικά και πνευματικά ιδρύματα.

Ας είναι το εκδοτικό αυτό γεγονός η έναρξη ανάδειξης μιας πρωτοπόρου Εκκλησίας στο δρόμο της συμφιλίωσης και της δημιουργίας μιας νέας Ελλάδας,

μιας Ελλάδας σοβαρής, αξιόπιστης, σεβαστής στον κόσμο, όχι μόνο για το παρελθόν της αλλά και για το παρόν της, Ελλάδα που θα σταματήσει να «τρώει» τα παιδιά της και θα αρχίσει να τα προικίζει με ενθάρρυνση και απτή υποστήριξη.

Και επειδή το παρελθόν δεν πρέπει να αποτελεί μόνο ευκαιρία για φιέστες αλλά και σχολείο σπουδής, η Εκκλησία, πέραν της πνευματικής της αποστολής, πρέπει, πρώτα να αναζωπυρώσει μέσα της και κατόπιν να μεταδώσει στις νεώτερες γενιές, τον πόθο της γενιάς του '21 για παιδεία και διαρκή καλλιέργεια της ιστορικής μνήμης. Αυτών δηλαδή των στοιχείων, που έδωσαν στον αγώνα των Αρματολών και των Κλεφτών, βάθος, αντοχή και περιεχόμενο.

Το πράγμα είναι απλό: Χωρίς πνευματική τροφοδοσία από τις δύο πηγές, ορθόδοξη πίστη και παιδεία, λεφτεριά δεν θα είχαμε! Αυτά μας την έδωσαν και αυτά είναι τα μόνα που μπορούν σήμερα να την σώσουν! _

<https://bit.ly/39rcxqK>